

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

CİĞERHUN ÖNER / TÜRKİYE

(Başvuru No. 33612/03)

KARAR

STRAZBURG

20 Mayıs 2008

KESİNLEŞMİŞ KARAR

20.08.2008

İşbu karar şekli değişikliklere tabi tutulabilir.

© T.C. Adalet Bakanlığı, 2015. Bu gayri resmi çeviri, Adalet Bakanlığı Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü İnsan Hakları Daire Başkanlığı tarafından yapılmış olup, Mahkeme açısından bağlayıcılığı bulunmamaktadır. Bu çeviri, davanın adının tam olarak belirtilmiş olması ve yukarıdaki telif hakkı bilgisiyle beraber olması koşulu ile Adalet Bakanlığı Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü İnsan Hakları Daire Başkanlığına atıfta bulunmak suretiyle ticari olmayan amaçlarla alıntılanabilir.

Ciğerhun Öner / Türkiye davasında,*Başkan*

Josep Casadevall,

Yargıçlar

Elisabet Fura-Sandström,

Rıza Türmen,

Corneliu Bîrsan,

Boštjan M. Zupančič,

Alvina Gyulumyan,

Luis López Guerra,

ve Bölüm Yazı İşleri Müdür Yardımcısı Stanley Naismith'in katılımıyla Daire halinde toplanan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (Üçüncü Bölüm) 29 Nisan 2008 tarihinde gerçekleştirdiği kapalı oturumdaki müzakereler sonucunda anılan tarihte aşağıdaki kararı vermiştir:

USUL

1. Türkiye Cumhuriyeti aleyhine açılan davanın (No. 33612/03) temelinde, Türk vatandaşı, Ciğerhun Öner'in ("başvuran") 24 Eylül 2003 tarihinde İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Sözleşme'nin ("Sözleşme") 34. maddesi uyarınca yapmış olduğu başvuru bulunmaktadır.

2. Başvuran, İzmir Barosuna bağlı Avukat S. Çetinkaya tarafından temsil edilmektedir. Türk Hükümeti ("Hükümet") ise kendi görevlisi tarafından temsil edilmektedir.

3. Başvuran, Sözleşme'nin 6. maddesinin 1. fıkrası ile 13. maddesinin ihlal edildiğini iddia etmiştir.

4. Mahkeme, 14 Aralık 2005 tarihinde başvurunun Hükümet'e bildirilmesine karar vermiştir. Mahkeme, Sözleşme'nin 29. maddesinin 3.

fıkrasına dayanarak, davanın kabul edilebilirliği ve esasını birlikte incelemeye karar vermiştir.

OLAYLAR

I. DAVANIN KOŞULLARI

5. Başvuran 1989 doğumlu olup, İzmir’de ikamet etmektedir.

A. Başvuranın yakalanması

6. Başvuran on iki yaşındayken, 7 Ekim 2001 tarihinde Narlıdere (İzmir) Emniyet Müdürlüğüne bağlı polisler tarafından hırsızlık yaptığı şüphesiyle yakalanarak gözaltına alınmıştır.

7. 10 Ekim 2001 tarihinde düzenlenen tıbbi raporda, anılan tarihte halen, başvuranın sağ femur dış kısmında açık yeşil renkte ekimoz ve sağ göz dış kısmında hiperemi mevcut olduğu bildirilmiştir. Doktor, başvurana bir gün süre ile iş göremezlik raporu yazmıştır.

B. Gözaltından sorumlu polisler hakkında açılan ceza davası

8. Başvuranın hapis cezası çekmekte olan annesi 10 Ekim 2001 tarihinde, oğlunun gözaltından sorumlu olan polisler hakkında kötü muamele nedeniyle suç duyurusunda bulunmuştur. Başvuranın annesi aynı zamanda, oğlunun gördüğü bu muamele sonrasında çocuk psikiyatrisi merkezinde muayene edilmesini de istemiştir.

9. Başvuran 20 Mayıs 2002 tarihinde İzmir’de görev yapan doktorların talimatı üzerine muayene edilmiştir. Başvuran, fiziksel, ortopedik ve psikiyatrik muayenelerden geçirilmiştir.

10. İzmir savcılığı 19 Ağustos 2002 tarihli iddianame ile başvuranın gözaltından sorumlu polis memurları Mehmet Zabun ve Güngör Övüç hakkında ceza davası açmıştır.

11. İzmir Asliye Ceza Mahkemesi 22 Ekim 2003 tarihli kararla, polis memuru Güngör Övünç hakkında beraat kararı vermiştir. Polis memuru Mehmet Zabun'u ise üç yıl hapis cezasına mahkûm etmiş; ancak bu cezayı 4.745.000 Türk lirası para cezasına çevirmiş ve cezanın infazının ertelenmesine karar vermiştir. İzmir Asliye Ceza Mahkemesi aynı zamanda polis memurunu, başvurana 100.000.000 Türk lirası tazminat ödemeye mahkûm etmiştir.

C. Devlet'e karşı açılan tazminat davası

12. Başvuranın avukatı yardımı alan annesi, Anayasa'nın 125. maddesine dayanarak, 7 Ekim 2001 tarihinde gözaltında bulunduğu sırada maruz kaldığı kötü muameleler nedeniyle, 4 Ekim 2002 tarihinde oğlu adına, İzmir Valiliği önünde tazminat talebinde bulunmuştur.

13. İzmir Valiliği 14 Ekim 2002 tarihinde Polis Disiplin Kurulunun 11 Eylül 2002 tarihli raporunda ne başvuranın gözaltına alındığına dair herhangi bir kaydın ne de kötü muamele iddialarıyla ilgili delil bulunmadığını belirtmesi nedeniyle yapılan talebi reddetmiştir.

14. Başvuranın avukatı 22 Mayıs 2003 tarihinde İzmir İdare Mahkemesi'nde (Bundan böyle metinde "İdare Mahkemesi" olarak anılacaktır.) başvuranın gözaltında bulunduğu sırada kötü muamelelere maruz kalması nedeniyle tazminat davası açmıştır. Maddi tazminat olarak yirmi milyar lira, manevi tazminat olarak otuz milyar lira talep etmiştir. Başvuranın avukatı aynı zamanda başvuranın ekonomik durumu nedeniyle adli yardım talebinde bulunmuştur.

15. İdare Mahkemesi, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 465. maddesine dayanarak, 28 Mayıs 2003 tarihinde başvuranın adli yardım talebini reddetmiştir.

16. Başvuranın annesi 30 Mayıs 2003 tarihinde fakirlik belgesi sunmuştur.

17. İdare Mahkemesi 3 Haziran 2003 tarihinde başvurandan, avukatı aracılığıyla, İdare Mahkemesi önünde açtığı davanın incelenebilmesi amacıyla, yargılama giderleri için 678.350.000 Türk lirasını (olayların meydana geldiği dönemde yaklaşık 411 avro), posta masrafları için ise 30.000.000 Türk lirasını (olayların meydana geldiği dönemde yaklaşık 18 avro) tebligat tarihinden itibaren 30 günlük süre içinde yatırmamasını talep etmiştir.

18. İdare Mahkemesi 18 Temmuz 2003 tarihinde, başvurandan söz konusu meblağları otuz günlük süre içinde ödemesi için ihtarda bulunmuş; aksi takdirde tazminat davasının reddedileceğini belirtmiştir.

19. Başvuran talep edilen meblağları ödememiştir.

20. Başvurana 24 Ekim 2003 tarihinde tebliğ edilen 24 Eylül 2003 tarihli kararla, İdare Mahkemesi, başvuranın tazminat davasının incelenmesi için talep edilen yargılama masraflarını ödemediğini tespit etmiş ve bu nedenle davayı reddetmiştir.

II. İLGİLİ İÇ HUKUK

21. Mahkeme, *Tunç/Türkiye* (No. 20400/03, §§ 14-16, 21 Şubat 2008), *Bakan/Türkiye* (No. 50939/99, §§ 36-41, 12 Haziran 2007) ve *Mehmet ve Suna Yiğit/Türkiye* (No. 52658/99, §§ 19-22, 17 Temmuz 2007) kararlarında yer alan iç hukukun özetine atıfta bulunmaktadır.

22. Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 465. maddesinde, adli yardım talebinin kabul edilebileceği koşullar öngörülmektedir. Adli yardım, yoksul olduğunu ispat eden herkese verilebilir. Adli yardımdan yararlanma, yargılanabilir kişiyi, yargılama masraflarının ödenmesinden muaf tutmaktadır.

23. Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 469. maddesi uyarınca, adli yardım talebine ilişkin kararlar nihaidir ve temyize konu olamazlar.

24. Eski Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu’nun 365 ve 366. maddeleri “müdahil taraf” olmak için açılan dava ile ilgilidir. Söz konusu maddelerde, bir mağdurun hangi koşullarda bir kamu davasında “müdahil taraf” olabileceği bildirilmektedir.

HUKUKİ DEĞERLENDİRME

I. SÖZLEŞME’NİN 6. MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI HAKKINDA

25. Başvuran, adli yardım talebinin İzmir İdare Mahkemesi tarafından reddedilmesi nedeniyle Sözleşme’nin 6. maddesinin 1. fıkrasında öngörülen mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğini iddia etmektedir. İşbu maddenin somut olayla ilgili bölümleri aşağıdaki şekildedir:

“Herkes davasının, medeni hak ve yükümlülükleriyle ilgili uyuşmazlıklar (...) konusunda karar verecek olan (...) bir mahkeme tarafından (...) görülmesini isteme hakkına sahiptir.”

26. Hükümet, bu iddiaya karşı çıkmaktadır.

A. Kabul edilebilirlik hakkında

27. Hükümet, iç hukuk yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemezlik itirazında bulunmaktadır. Hükümet, konuyla ilgili itirazını iki başlık altında yapmaktadır. Öncelikle, başvuranın, 24 Eylül 2003 tarihli karara karşı Danıştay önünde temyiz başvurusunda bulunmadığını ileri sürmektedir. Daha sonra, Eski Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu’nun 365 ve 366. maddelerine dayanarak, Hükümet, başvuranın, tazminat talebinde bulunmak için kamu davasına “müdahil taraf” olarak katılması halinde, yargılama masraf ve giderlerini ödemekten muaf tutulabileceğini ileri sürmektedir.

28. Başvuran, Hükümet’in itirazlarına karşı çıkmaktadır.

29. Mahkeme, Hükümet'in itirazının birinci alanıyla ilgili olarak, benzer bir itirazı daha önce reddettiğini hatırlatmaktadır. Esasen, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 469. maddesi uyarınca (yukarıda 23. paragraf), adli yardım talebine ilişkin kararlar nihaidir ve temyize konu olmazlar (yukarıda anılan *Tunç* kararı, § 21). Bu nedenle, başvuran temyize başvurmak zorunda değildi. Dolayısıyla, Mahkeme, söz konusu itirazı reddetmektedir.

İtirazın ikinci alanıyla ilgili olarak ise, başvuranın, gözaltında bulunduğu sırada kötü muamelelere maruz kalması nedeniyle, Anayasa'nın 125. maddesine dayanarak Devlet'e karşı tazminat davası açtığını kaydetmek uygun olacaktır. Bu durumda, Eski Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun 365 ve 366. maddeleriyle öngörüldüğü şekliyle kamu davasından ayrı olarak memurları nedeniyle Devlet'in sorumluluğunu ortaya koyan bir hukuk davası söz konusudur. Dolayısıyla, Mahkeme, Hükümet'in bu itirazını da reddetmektedir.

30. Öte yandan Mahkeme, başvurunun Sözleşmenin 35. maddesinin 3. fıkrası anlamında açıkça dayanaktan yoksun olmadığını tespit etmekte ve başka hiçbir kabul edilemezlik engeli bulunmayan işbu başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar vermektedir.

B. Esas hakkında

31. Hükümet, hâkimin, adli yardımda bulunulmasına karar vermesi yönünde bir yükümlülüğü bulunmadığını hatırlatmaktadır. Hâkim, başvuranın sağlık durumunun yanı sıra dosyada yer alan diğer unsurlar gibi ilgilinin yoksul olduğuna ilişkin kanıt unsurlarının incelenmesinin ardından karara varmaktadır. Başvuranın adli yardım talebinin reddedilmesinin mahkemeye erişimin hakkını ihlal etmediğini belirtmektedir. Hükümet'e göre, esasen, başvuran yaralanmasından sorumlu olan şahıslar hakkında

ceza davası açma imkânına da sahipti. Bu durumda, başvuranın, yargılama masraflarını üstlenmesi gerekmezdi.

32. Hükümet, herhangi bir ücret almadan bir kişiye yardımda bulunan her avukatın bu durumu Baro'ya bildirmesi gerektiğini; ancak mevcut davada olayların bu şekilde gelişmediğini belirtmektedir. Hükümet, bu durumdan, başvuranın avukatlık ücretini ödemek için yeterli geliri olduğu ve dolayısıyla yargılama masraflarını da ödeyebileceği sonucuna varmaktadır. Kısacası Hükümet, Mahkeme'nin konuyla ilgili içtihadı uyarınca, davacının yoksul olduğunu kanıtlaması gerektiğinin altını çizmektedir.

33. Başvuran, Hükümet'in iddialarına karşı çıkmakta ve kendi iddialarını yinelemektedir.

34. Mahkeme, mahkemeye erişim hakkına getirilen sınırlamalar arasında maddi nitelikli sınırlamaların da yer alabileceğini hatırlatmaktadır (*Kreuz/Polonya*, No. 28249/95, § 54, AİHM 2001-VI). Mahkeme, adaletin iyi şekilde yönetimi gereğinin, bir kişinin mahkemeye erişim hakkına maddi kısıtlamalar getirilmesini haklı kılabilceğini hiçbir zaman göz ardı etmemiştir (*Tolstoy-Miloslavsky/Birleşik Krallık*, 13 Temmuz 1995 tarihli karar, A serisi n° 316-B, s. 80-81, §§ 61 ve devamı). Hukuk mahkemelerine yapılan taleplere ilişkin masrafların ödenmesinin istenmesi, Sözleşme'nin 6. maddesinin 1. fıkrası anlamında mahkemeye erişim hakkının sınırlaması olarak kabul edilemez (yukarıda anılan *Kreuz* kararı, § 60 ve yukarıda anılan *Mehmet ve Suna Yiğit* kararı, §§ 33-34).

35. Bununla birlikte, kişinin ödeme gücü ve söz konusu sınırlamanın yargılamanın hangi safhasında ortaya çıktığı da dâhil olmak üzere, bir davanın özel koşulları ışığında değerlendirilen masrafların tutarı gibi faktörler, ilgilinin, mahkemeye erişim hakkından yararlanıp yararlanmadığının ve davasının "(...) bir mahkeme tarafından görülüp görülmediğinin" tespit edilmesi için göz önünde bulundurulması gereken etkenlerdir (yukarıda anılan *Kreuz* kararı, § 60, *Weissman* ve

diğerleri/Romanya, No. 63945/00, § 37, AİHM 2006-... (özetler), *Iorga/Romanya*, No. 4227/02, § 39, 25 Ocak 2007 ve yukarıda anılan *Bakan* kararı, §§ 66-68).

36. Şüphesiz, Mahkeme, Devletlerin, kamu kaynaklarından sadece gerçekten ihtiyacı olan davacılara adli yardım yapmak istemelerini meşru bir kaygı olarak kabul etmektedir. Bununla birlikte, Hükümet'in ileri sürdüğünün aksine, başvuran yoksulluğunu belgelendirmesine rağmen, adli yardım talebinin reddedilmesini hiçbir şekilde gerekçelendirilmemiştir (yukarıda 16. paragraf). Esasen, başvuran on iki yaşındaydı ve annesi cezaevinde tutuklu olup, hapis cezasını çekmekteydi. Bu durumda, ne başvuranın ne de annesinin herhangi bir maddi gelirleri bulunmamaktaydı. Bu bağlamda Mahkeme, Türk yasama erki tarafından yürürlüğe konan adli yardım sisteminin, yargılanabilir kişileri keyfilikten koruyacak nitelikte gerekli tüm usuli güvenceleri sunmadığının altını çizmektedir. Bu görevin adli makamlara, daha açık olarak adli yardım talebinin yapıldığı mahkemeye tevdi edildiğinin doğru olması halinde, Türk hukuku, talebin kabul edilebilirliği hususunda mahkemenin takdirine itiraz imkânı sunmamaktadır. Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 469. maddesinin hükümleri uyarınca, adli yardım talebine ilişkin karar nihaidir ve temyize konu olamaz. Bu nedenle, adli yardım talebi, yargılama esnasında taraflarca sunulan yazılı belgelerden hareketle, yalnızca dosya üzerinden yapılan tek bir incelemeye konu olmaktadır. Taraflar, muhtemelen bir duruşma sırasında dinlenmemişler ve itirazlarını sunma imkânına sahip olmamışlardır (yukarıda anılan *Bakan* kararı, § 76). Son olarak, başvuranın, Devlet'e karşı tazminat davası açmak için avukat tarafından temsil edilmesi, avukat ücretini karşılama imkânına sahip olduğu anlamına gelmemektedir.

37. Mahkeme bu durumda, adli yardım talebinin reddedilmesinin, başvuranı, davasının bir mahkeme tarafından görülme imkânından tamamen yoksun bıraktığını tespit etmektedir.

38. Mahkeme, dava koşullarının tamamını göz önünde bulundurarak, başvuranın, somut ve etkili bir şekilde İzmir İdare Mahkemesi'ne erişim hakkından yararlanamadığını tespit etmektedir.

39. Dolayısıyla, Sözleşme'nin 6. maddesinin 1. fıkrası ihlal edilmiştir.

II. SÖZLEŞME'NİN 13. MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI HAKKINDA

40. Başvuran, Sözleşme'nin 6. maddesinin 1. fıkrası bağlamındaki şikâyetini ileri sürmek için iç hukuk yolu bulunmadığından yakınmaktadır. Başvuran, Sözleşme'nin 13. maddesini ileri sürmektedir. İşbu madde aşağıdaki şekildedir:

“(...) Sözleşme’de tanınan hak ve özgürlükleri ihlal edilen herkes, söz konusu ihlal resmi bir hizmetin ifası için davranan kişiler tarafından gerçekleştirilmiş olsa dahi, ulusal bir merci önünde etkili bir yola başvurama hakkında sahiptir.”

41. Hükümet, bu iddiaya karşı çıkmaktadır.

42. Mahkeme, söz konusu şikâyetin, yukarıda incelenen şikâyete bağlı olduğunu ve dolayısıyla kabul edilebilir olarak açıklanması gerektiğini tespit etmektedir.

43. Mahkeme bununla birlikte, Sözleşme'nin 6. maddesinin 1. fıkrasına ilişkin tespiti göz önünde bulundurarak (yukarıdaki 36-39 paragraf), somut olayda, bu hükmün ihlal edilip edilmediğini ayrı olarak incelemeye gerek olmadığı kanaatine varmaktadır (yukarıda anılan *Tunç* kararı, § 35, yukarıda anılan *Bakan* kararı, § 81 ve yukarıda anılan *Mehmet ve Suna Yiğit* kararı, § 43).

III. SÖZLEŞME'NİN 41. MADDESİNİN UYGULANMASI HAKKINDA

44. Sözleşme'nin 41. maddesi aşağıdaki şekildedir:

“Eğer Mahkeme bu Sözleşme ve Protokollerinin ihlal edildiğine karar verirse ve ilgili Yüksek Sözleşmeci Taraf'ın iç hukuku bu ihlalin sonuçlarını ancak kısmen ortadan kaldırılabiliyorsa, Mahkeme, gerektiği takdirde, zarar gören taraf lehine adil bir tazmin verilmesine hükmeder.”

A. Tazminat

44. Başvuran, maruz kaldığı maddi zarar bağlamında 30.856 avro; manevi zarar bağlamında ise 30.000 avro talep etmektedir.

45. Hükümet, bu iddialara karşı çıkmaktadır.

46. Mahkeme, maddi tazminat ile ilgili olarak, Sözleşme'nin 6. maddesinin 1. fıkrasına aykırı olarak, bir başvuranın, adli yardım talebinin reddedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkından yararlanamadığı sonucuna ulaştığında, tespit edilen ihlalin telafi edilmesi için ilke olarak en uygun yolun, ilgilinin isteği üzerine, yeni bir dava açılması ya da yargılamanın yenilenmesi olacağı kanaatindedir (yukarıda anılan *Tunç* kararı, § 38 ve yukarıda anılan *Mehmet ve Suna Yiğit* kararı, § 47).

47. Manevi tazminatla ilgili olarak, Mahkeme, hakkaniyete uygun olarak başvurana 7.500 avro ödenmesine karar vermektedir (bk. *mutatis mutandis*, yukarıda anılan *Bakan* kararı, § 85).

B. Masraf ve Giderler

48. Başvuran ayrıca, ulusal mahkemeler ve AİHM önünde yapmış olduğu masraf ve giderler için, 10.000 avro talep etmektedir. Başvuran aynı zamanda, ek masraflar için 2.000 avro talep etmektedir. Talebini desteklemek için herhangi bir kanıtlayıcı belge ibraz etmemektedir.

49. Hükümet, bu meblağlara karşı çıkmaktadır.

50. Mahkeme'nin içtihadına göre, bir başvurana, masraf ve giderlerin doğruluğunu, gerekliliğini ve ödenen miktarların makul olduğunu ispatlamak kaydıyla bu masraflar iade edilebilmektedir. Somut olayda, elinde bulunan belgeleri ve yukarıda anılan kriterleri göz önünde bulunduran Mahkeme, başvuranın talebinin reddedilmesine karar vermiştir.

C. Gecikme Faizi

51. Mahkeme, gecikme faizi olarak Avrupa Merkez Bankası'nın kısa vadeli kredilere uyguladığı marjinal faiz oranına üç puan eklemek suretiyle elde edilecek oranın uygulanmasının uygun olduğuna karar vermektedir.

BU GEREKÇELERLE, MAHKEME, OYBİRLİĞİYLE,

1. Başvurunun kabul edilebilir olduğuna;
2. Sözleşme'nin 6. maddesinin 1. fıkrasının ihlal edildiğine;
3. Sözleşme'nin 13. maddesi bağlamındaki şikâyeti incelemeye gerek olmadığına;
4.
 - a) Davalı Devlet tarafından başvurana, Sözleşme'nin 44 § 2 maddesi uyarınca, kararın kesinleştiği tarihten itibaren üç ay içerisinde, ödenmesi gereken her türlü vergi tutarı hariç olmak üzere, ödeme tarihindeki geçerli döviz kuru üzerinden yeni Türk lirasına çevrilmek üzere, manevi tazminat olarak 7.500 (yedi bin beş yüz) avro ödenmesine;
 - b) Söz konusu sürenin bittiği tarihten başlayarak, ödemenin yapıldığı tarihe kadar, Avrupa Merkez Bankası'nın o dönem için geçerli olan faiz oranının üç puan fazlasına eşit oranda basit faiz uygulanmasına;
5. Adil tazmine ilişkin kalan taleplerin reddine *karar vermiştir*.

Fransızca olarak yazılan işbu karar Mahkeme İçtüzüğü'nün 77. maddesinin 2. ve 3. fıkraları gereğince 20 Mayıs 2008 tarihinde tebliğ edilmiştir.

Stanley Naismith
Yazı İşleri Müdür Yardımcısı

Josep Casadevall
Başkan